

devitrine#7

A+ 50

“Als betrokken verslaggever van de verschuivende uitdagingen voor een voorzichtig verbredende architectuurpraktijk, en als corpus aan projecten die hier uiteenlopende antwoorden tegenover zetten, biedt A+ als het ware een eerste en in ons land breed gedeelde zakbibliotheek van kwesties, stemmen en ontwerpbenaderingen. Elke agendabepaling, elke waarderende evaluatie of kritische kanttekening in een projectbespreking biedt ons een waardevolle positie om op door te werken of tegen in te gaan.

Een zakbibliotheek dus, maar geen lijfblad voor onze opleiding – dat corset zou al te disciplinerend knellen. De relativiteit van de ‘eerste architectuurwereld’ van A+, verankerd in België, vandaag, wordt ook productief tastbaar wanneer je de andere architectuurwerelden ontdekt die onze bibliotheek met elk tijdschriftabonnement, en met elk boek, opent.”

Maarten Liefoghe

Curator: Lisa De Visscher — Hoofdredacteur A+ Architecture in Belgium

A+ wordt 50!

Exact vijftig jaar geleden, in de zomer van 1973, verscheen A+ 000, het allereerste nummer van het tijdschrift A+, onder hoofdredactie van architect en docent Jan Bruggemans. Ondertussen publiceerde A+ meer dan 300 nummers in twee en soms zelfs drie talen, en breidde ze haar publicatiebeleid uit met meer dan twintig boeken – vaak in het kader van een (monografische) tentoonstelling zoals afgelopen jaren over het werk van URA, Agwa of Dierendonckblancke architecten en dit jaar over het Gentse bureau NU Achitectuuratelier. Die organisatie van tentoonstellingen, lezingen en debatten vulden de werking van het tijdschrift verder aan en boden een blik over de grens, een mogelijkheid om internationale architecten naar België te halen.

Naar aanleiding van de dit halve eeuwfeest vroegen we Maarten Delbeke, hoogleraar architectuurgeschiedenis aan de ETH in Zürich, alumnus en voormalige professor aan deze vakgroep, een tekst te schrijven over de evolutie van het tijdschrift, die gepubliceerd werd in A+302. Hij maakte een scherpe analyse van het tijdschrift doorheen vijftig jaar, in relatie tot de kwaliteit van de heersende architectuurcultuur:

“Bij de terugblik op de eerste 199 nummers van A+ viel mij op hoe het tijdschrift vanaf het begin het slappe koord bewandelde tussen een kritische architectuurpraktijk en een zich langzaam ontwikkelende architectuurkritiek. Veel architecten wilden met het ontwerp en het architectuuronderwijs de problemen van de gebouwde omgeving in België te lijf gaan. (...) Van nummer 200 tot 301 is A+ zich onvermoeibaar voor de zaak van de goede architectuur blijven inzetten. Maar er is wel wat veranderd. Wat precies, hangt af van hoe je A+ en haar verhouding tot de Belgische architectuur bekijkt. Want ondertussen is België een gidsland, en niet omdat het zo lelijk is. Wie had dat ooit kunnen denken? (...) Een distant reading van de afgelopen 100 nummers onthult een uitstekend tijdschrift dat weet wat er in België en Europa op het spel staat. De wonderlijke transformatie van de lelijke eend tot een benijdenswaardige zwaan wordt op de pagina's van A+ niet met tromgeroffel en champagne gevierd, maar weerspiegelt zich in een inhoud die langzaam uitdijt, weliswaar zonder de klassieke Belgische thema's uit het oog te verliezen. (...) A+ staat vandaag dan ook voor exact dezelfde uitdaging als de Belgische architectuur: scherp, kritisch en relevant blijven. De lokale condities die de Belgische architectuur internationaal op de kaart hebben gezet, zijn nog steeds complex, fragiel en betwist. En van buitenaf bestaat er wel degelijk een scherp beeld van 'Belgische architectuur', ongetwijfeld met houdbaarheidsdatum. A+ bevindt zich nu in een bevoorrechte positie om te articuleren of én hoe het feest wordt voortgezet.”

Uiteraard wordt het feest voortgezet. Op de trage, gestage maar onvermoeibare aard die eigen is aan de publicatiewereld, blijft A+ verder tijdschriften maken, nummer na nummer inspeland op de hete hangijzers die dit tijdsgewricht kenmerken. Om de verjaardag in de verf te zetten wordt voor elk nummer een speciaal event georganiseerd op een unieke plek.

Het is dan ook geen toeval dat we in dit feestjaar hier in de vakgroep halthouden. Niet alleen A+ wordt ouder, ook vele universiteitsgebouwen voelen de tand des tijds en vinden zich opnieuw uit. A+ wijdde er haar laatste nummer aan: A+303 On Campus: designing higher education waarin ook de resultaten van de Open Oproep voor Technicum 4, de nieuwe thuishaven voor de vakgroep, gepubliceerd werden.

Een tiental faculteiten en hogescholen in België, waarvan maar liefst vijf architectuurfaculteiten, plannen momenteel, onder druk van exponentieel stijgende studentenaantallen en verouderde gebouwen, een substantiële uitbreiding. Deze staan niet op zichzelf, maar kaderen vaak in een groter langdurig plan voor de herorganisatie, herwaardering en vernieuwing van het patrimonium van de universiteit. Als je weet dat de meeste universiteiten en hogescholen grootgrondbezitters zijn in de stad waarin ze werden opgericht, valt deze renovatie en uitbreidingsgolf niet te onderschatten: de manier waarop het hoger onderwijs haar gebouwenbestand aanpakt, maakt of kraakt de stad.

Enkele projecten springen meteen in het oog. Zo is het wel erg uitzonderlijk dat drie belangrijke architectuuropleidingen – niet alleen deze vakgroep, maar ook de architectuurfaculteiten van de ULB en ULiège – bijna simultaan een wedstrijd uitschrijven voor de uitbreiding van hun gebouwen.

Voorbij de inspirerende diversiteit van de ruimtelijke, technische en pedagogische voorstellen, zijn de projecten met elkaar verbonden door dezelfde tweeledige ambitie: de universiteit als voorbeeldproject binnen een klimaattransitie, open naar en voor de stad. Deze ambitie werd uiteraard ook door de opdracht zelf ingefluisterd. Universiteiten bouwen vandaag resoluut anders dan 60 jaar geleden, tijdens die eerste grote uitbreidingsgolf. Geen grote geïsoleerde campussen meer buiten de stad, geen vrijstaande iconische nieuwbouw. De campus vandaag nestelt zich in een binnengebied, verstrengelt zich met bestaand weefsel, herwaardeert bestaande gebouwen, verdicht, experimenteert, maar blijft klimaatneutraal. De reeks nieuwe campussen creëert zo een momentum dat ruimte geeft aan ruimtelijk experiment, typologische vernieuwing, en ecologische uitdaging.

A+303 On Campus: designing higher education brengt deze uitdaging in kaart en krijgt daarom in deze tentoonstelling een prominente plek, tussen een selectie van 60 nummers, tien uit elk afgelopen decennium, die een overzicht geven van de urgenties, ambities en grafische aspiraties van de A+ redactie sinds 1973.

Om het niet alleen interessant maar ook leuk te houden – deze keer wel met tromgeroffel en champagne! – organiseert A+ een wedstrijd. Als je je stem uitbrengt op je lievelingscover kan je een abonnement winnen op het tijdschrift.

En meteen ook toasten op de volgende vijftig jaar!

Lisa De Visscher

Hoofdredacteur A+ Architecture in Belgium

Architectuurwerelden

A+ bestaat 50 jaar, en dat krijgt ook in onze faculteitsbibliotheek de gepaste aandacht. Dat kan verrassen – was A+ immers niet oorspronkelijk het ledentijdschrift van de Orde van de Architecten, en begin de jaren '80 voor criticus-provocateur Geert Bekaert nog het toonbeeld van corporatisme en een gebrek aan kritisch discours, aan architectuurcultuur zelfs? Zo'n ledenblad is A+ al jaren niet meer, maar het profiel van A+ zit nog steeds veel dichterbij het professioneel architectuurveld dan bij een essayistisch-kritische of academische publicatiecultuur. Mogelijks zit A+ van alle tijdschrifttitels uit de bibliotheek onze vakgroep en onze opleiding zo net wel het dichtst op het lijf: hierin publiceerden wellicht het grootste aantal (atelier)docenten en alumni, met teksten of met besproken werk. Wellicht is het ook het meest gelezen architectuurtijdschrift onder onze huidige studenten, onderzoekers en docenten. Stilzwijgend een gedeeld referentiepunt dus, het midden in een bredere waaier aan journals en magazines die slechts sommigen van ons regelmatig lezen, net zoals de ontwerpateliers het midden van de opleiding zijn? Een eerste, breed gedeelde architectuurwereld. Hoe snel ontdek je die eigenlijk?

Ziel

Met een bijna moederlijk-vriendelijke interesse, maar ook met de speelse kunst van het converseren, vroeg de partner van een oudere collega me op een openingsdrink van een tentoonstelling uit het niets: "Heb jij altijd al geweten dat je ingenieur-architect zou gaan studeren in Gent?" Natuurlijk niet, zouden er zo zijn? Dan zeker niet ik. Is dit één van de mogelijke vragen als je wil peilen naar iemands ziel? Of is het een peilen naar de match tussen die van mij en die van de opleiding?

De achttienjarige die ik was had geen roeping. Ik overwoog in maart nog vier studierichtingen, begin september twijfelde ik nog tussen twee daarvan, maar tegen nine eleven was ik toch ingeschreven. En architectuurtijdschriften hadden me wat helpen beslissen.

Die zomer had ik namelijk een pas afgestudeerde ingenieur-architect opgezocht, die vijf jaar voor mij ook de poort van het Bisschoppelijk College der Onbevleete Ontvangenis was uitgestapt, en nu nog in de VS zou gaan studeren. Ik weet nog vaag hoe hij er uit zag, zijn naam ben ik kwijt. Hij benoemde wat me al de hele tijd had aangetrokken in die vreemde

opleiding die met geen andere in het universitaire aanbod te vergelijken viel. “Je komt er in een milieu van docenten en studenten terecht, met attitudes, zoals die van X en Y uit het College”, verwijzend naar twee van mijn favoriete leraars Nederlands en Esthetica. En hij leende me een vijftal architectuurtijdschriften, die me veel beter dan de infobrochure die ik al vanbuiten kende, zouden toelaten te beslissen of dit effectief iets voor mij was.

Die tijdschriften die toen de ‘ziel’ van onze toenmalige opleiding – of van het beroepsveld? – moesten vatten waren drie nummers van Archis, één van de Architect, en een A+ nummer. Ik herinner me vooral de kleurige kolommen, de grafiek, en de uitdagende inhoud van Archis. Dat Nederlandse blad bestaat niet meer, en ondertussen maakte het Belgische A+ een renaissance door. Zouden onze pas afgestudeerde studenten vandaag A+ nummers doorspelen aan wie zich een beeld wil vormen van waar onze opleiding over gaat, waarover architectuur vandaag gaat?

Vlees

Parallele lakmoesproef in die zomer van vrijheid en twijfel: met een vriend bezocht ik de tentoonstelling ‘Horta And After’ in de Garage, onder de Sint-Romboutstoren in Mechelen, een tentoonstelling die Mil De Kooning en Ronny De Meyer met tal van mij toen nog onbekende collega's hadden gemaakt. We kennen die tentoonstelling vandaag vooral in de vorm van de Vlees & Beton-uitgave over 25 moderne ‘meesters’, van Horta tot Neutelings. Ik denk dat de hele reeks Vlees & Beton (tot dan toe) daar toen ook tentoongesteld was.

In elk geval had de tentoonstelling me niet de bevestiging gegeven die ik zocht: een coup de foudre was uitgebleven, maar wat had dat te betekenen? Hoor je op architectuur te vallen? En kan dat via de omweg van een tijdschrift of een tentoonstelling? En wat had ik eigenlijk verwacht? Minder modernisme? Minder meesters? Andere meesters? Architecten die geen meesters waren? Had ik ander Vlees nodig om me aan te spiegelen?

Vandaag gaat het zowel in onze opleiding, als in de nummers en artikels van A+, nog steeds over Ontwerpers en hun Werk, maar ook over publieke en private opdrachtgevers, gebruikers, adviseurs, bouwers, materiaalproducenten, financiers, buurtbewoners, middenveldorganisaties en andere stakeholders, critici en curatoren, en tal van andere actoren die mee ‘architectuur’ maken. Verder blijft er een genderonbalans onder onze docenten, onder de architecten waarover we doceren en onder de gepubliceerde

ontwerpers in A+ (veel minder op vlak van de schrijvers in A+), maar de verandering is ingezet, en diversiteit en inclusie zijn thema's.

Doos

Ook het object ‘architectuur’, het ding dat architecten ontwerpen, waar ze voor zorgen, zich om bekommeren, is meer dan ooit breder dan gebouwen alleen. De ecologische systeemcrisis die we beleven drijft die herijking nog verder aan. Actuele themastudio's in onze opleiding zoals ‘Bruegel's brooks. Water as leverage for Brussels’ peri-urban fringe’ naast ‘A dense suburbanity for Drongen’, en recente themanummers van A+ als ‘Tackling Water at the Source’ naast een nummer over ‘Affordable Housing’ maken dit in een oogopslag duidelijk (terwijl de Engelse titels een pragmatische internationalisering markeren, en suggeren dat deze kwesties taal- en landsgrenzen overstijgen).

En toch lijkt ‘the expanded field’, het uitgebreide veld van de architectuur nog niet dezelfde radicale invraagstelling van het medium ‘gebouwen’ te hebben teweeggebracht als in de beeldende kunst gebeurde vanaf de jaren ‘60. Maar de post-mediale conditie van hedendaagse kunst is wel een dankbare spiegel om na te denken over de verbreding van architectuurobject en -praktijk, en over het belang van discours daarbij – het belang van spreken, schrijven, publiceren, lezen.

Ik verwijs dan wel eens graag naar de Brillo Boxes, de geschilderde replica's van identieke waspoederdozen die Andy Warhol in 1964 in een New Yorkse verkoopsgalerie tentoonstelde, en waarover Arthur Danto vervolgens zijn essay ‘The Artworld’ schreef. Danto formuleert er de kern van de institutionele kunsttheorie: kunst bestaat niet buiten een institutionele omgeving van platforms, actoren, discourses – de kunstwereld. En het succesvol opgenomen worden in die kunstwereld is een voldoende basis om kunst te zijn. Interessant is de nadruk die Danto legt: “To see something as art requires something the eye cannot decry - an atmosphere of artistic theory, a knowledge of the history of art: an artworld.” Pas doordat het publiek vertrouwd was met een zekere kunsttheoretische en kunsthistorische achtergrond kon het Warhols Brillo Boxes als kunst appreciëren. Zonder discours dus geen kunst. En net zo: zonder kaderdiscourses – theorie, geschiedenis, kritiek en hun respectievelijke ijkpunten – geen architectuur als culturele praktijk van het bouwen.

Fabriek

Deze dagen kijk ik toevalig op Netflix naar The Warhol Diaries, de reeks waarin we dankzij AI-technologie Warhols lijzige stem zijn eigen dagboekfragmenten horen inspreken, terwijl allerlei footage en talking heads de persoon en het leven van Warhol tot leven brengen, met zijn kenmerkende ondernemerschap, de Factory en Studio 54, Warhols kunstenaarspersona en het dandyeske masker van de asexuele gay. Het is de andere kant van de discursieve kunstwereld die Danto belicht: de wereld van het leven, het maken, het verkopen, en alle onzuivere verknoppingen daartussen, niet van de theorie of de kunstkritiek.

Slaat zo'n tweepolig schema in de nabije toekomst ook neer in de psychogeografie van onze opleiding? Met het tekenen, maken, bouwen in een experimenteel ateliergebouw – het herbestemde fabrieksachtige laboratoriumgebouw Technicum 4 – en het lezen en schrijven, luisteren en spreken in de klassiekere universiteitsgebouwen – in de auditoria, seminarielokalen en de bibliotheek in het gerenoveerde Plateaugebouw? De realiteit zal rijker, en complexer zijn dan dit schema dat ons nu en dan wel verontrust. In Technicum 4 verschijnen naast maak- en tekenateliers ook 'spreekateliers', en een forum waar lezingen door kunnen gaan, terwijl andere events in de bibliotheek of Vandenhove plaats zullen vinden. Atelieropdrachten zullen blijven putten uit en verwijzen naar referenties – boeken, projecten, namen – uit de bibliotheek. Masterproefstudenten en onderzoekers zullen zich beide omgevingen eigen maken. De radioshow, podcasts en (online) publicaties van studenten zullen er gebruik van maken en er van loskomen.

De tweehonderd meter wandelafstand tussen de poorten van de Plateau en die van Technicum 4 zullen ons als ingenieur-architectenopleiding hopelijk nog poreuzer inbedden in de universiteit, in de stadscampus, en in de stad, dan vandaag. De nabijheid van onderzoek en onderwijs in tal van disciplines, en de materiële, sociale en politieke realiteit van de stad rondom ons nodigen uit tot meer dialoog en samenwerking over oude en nieuwe vraagstukken.

Bibliotheek

Als betrokken verslaggever van de verschuivende uitdagingen voor een voorzichtig verbredende architectuurpraktijk, en als corpus aan projecten die hier uiteenlopende

antwoorden tegenover zetten, biedt A+ als het ware een eerste en in ons land breed gedeelde zakbibliotheek van kwesties, stemmen en ontwerpbenaderingen. Elke agendabepaling, elke waarderende evaluatie of kritische kanttekening in een projectbespreking biedt ons een waardevolle positie om op door te werken of tegen in te gaan.

Een zakbibliotheek dus, maar geen lijfblad voor onze opleiding – dat corset zou al te disciplinerend knellen. De relativiteit van de 'eerste architectuurwereld' van A+, verankerd in België, vandaag, wordt ook productief tastbaar wanneer je de andere architectuurwerelden ontdekt die onze bibliotheek met elk tijdschriftabonnement, en met elk boek, opent.

Als één van onze pas afgestudeerde studenten vandaag A+ nummers zou doorspelen aan wie zich een beeld wil vormen van waarover het vandaag gaat, dan wijst die wellicht ook weer enkele andere tijdschriftnummers en boeken aan, een tentoonstelling, een podcast of documentaire misschien, plekken om te gaan bekijken, en hopelijk ook het adres van onze bib.

Maarten Liefoghe

Docent architectuurtheorie, -geschiedenis, en -kritiek, UGent

A+ en de Faculteitsbibliotheek Ingenieurswetenschappen en Architectuur, UGent.

Op 1 april 2005 kreeg ik de tijdschriftencollectie van de vakgroepbibliotheek Architectuur & Stedenbouw – sinds 2010 Faculteitsbibliotheek Ingenieurswetenschappen en Architectuur - onder mijn hoede. Ik was vertrouwd met bibliotheekwerk, maar tijdschriftenbeheer was voor mij een nieuwe materie.

De eerste maanden voerde ik het tijdschriftenbestand in de catalogus in en bladerde gretig door de uitgebreide verzameling tijdschriften. Stilaan kreeg ik voeling met de inhoudelijke accenten van de diverse tijdschriften in onze collectie. Het bleek een fascinerende wereld die me tot op vandaag blijft boeien.

Het actuele aspect van tijdschriftartikels is onontbeerlijk in een universiteitsopleiding. Door tijdschriften, analoog of digitaal, op de voet te volgen ben je mee met wat er op het domein speelt, qua op til zijnde projecten, hedendaagse ontwikkelingen en nieuwe spelers in het veld van ontwerp, architectuur, stedenbouw en aanverwanten.

Het historische aspect is evenmin te verwaarlozen. Tijdschriften van eind negentiende eeuw, het interbellum, of de naoorlogse decennia spiegelen zo mooi een tijdsgeschiedenis af, niet alleen qua lay-out, typografie, covers, fotografie, maar ook in hun taalgebruik. Op inhoudelijk vlak tonen ze wat ooit of toen actueel was.

Onze bibliotheek heeft een 70-tal lopende abonnementen, naast een belangwekkend archief van ca. 750 historische Belgische en internationale tijdschrifttitels, gaande van L'Emulation over Architecture 52 tot San Rocco. Ik vermeld zijdelings zeer graag dat wij het gevierde tijdschrift A+ volledig in huis hebben, in ons tijdschriftendepot voor de oudere jaargangen, en met de recentst verschenen nummers in open rek.

Maarten Delbeke zei in 2006, toen A+ zijn 200e nummer bereikte: "A+ draagt steeds een visie uit van wat het is om in België architect te zijn" en: A+ [heeft] zich immers altijd aangediend als een blad dat architecten bijstaat in hun beroepsuitoefening door hen te informeren."

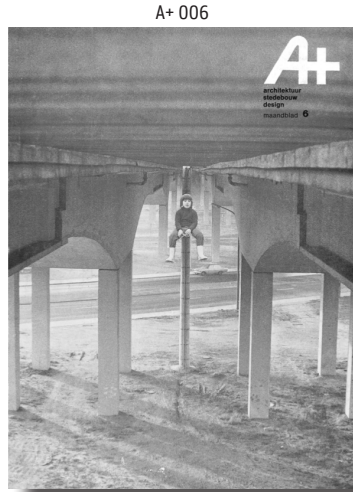
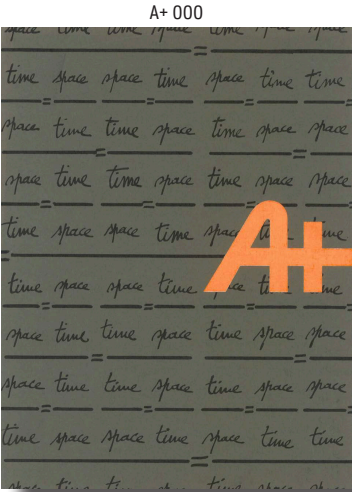
Net daarom is deze vaste waarde in onze tijdschriftencollectie een must voor studenten. Ik zou iedereen aanraden om bij de start van hun studie regelmatig een jaargang van A+ te komen doorbladeren. Volgens mij is dit de beste manier om vertrouwd te raken met het Belgische architectuurlandschap, het huidige en dat van weleer. A+ biedt een vlotte, en stimulerende opstap met referenties om dieper te gaan graven in andere artikels, tijdschriften en boeken.

Ook voor mij was A+ de ideale kennismaking met de Belgische architectuur. Destijds kwam tijdens mijn opleiding kunstwetenschappen vooral het historische aspect van 'bouwkunst' aan bod; van moderne en actuele architectuur was ik minder op de hoogte. Vandaag zijn Marie-José Van Hee, dmvA Architecten of Jo Tailleu voor mij goed vertrouwde namen.

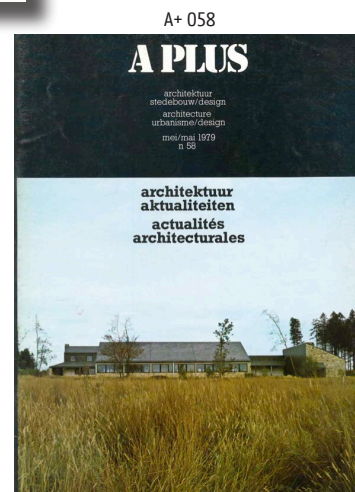
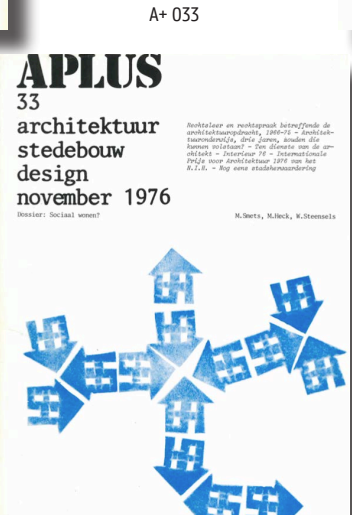
50 jaar A+ laat toe om nummer per nummer, en decennium na decennium, te volgen hoe de Belgische architectuur zich sinds de jaren 1970 ontwikkelde. Daarbij kan ik opnieuw de reeds geciteerde beschouwing van Maarten Delbeke in A+ 200 warm aanbevelen. Hij schetst er namelijk ook aan de hand van goed uitgekozen A+ nummers de historiek van de positie van A+ in het veld, in de architectuurkritiek en dies meer. Net als zijn jongste aanvullende beschouwing in A+ 302 blijft dit uiterst interessant in de context van de huidige viering van 50 jaar A+, waarvoor een aantal leden van het A+ team hun favoriete covers kozen. Echter, don't judge a book by its cover...

Maryse Willems
Beheer tijdschriftencollectie FEA-bibliotheek, UGent

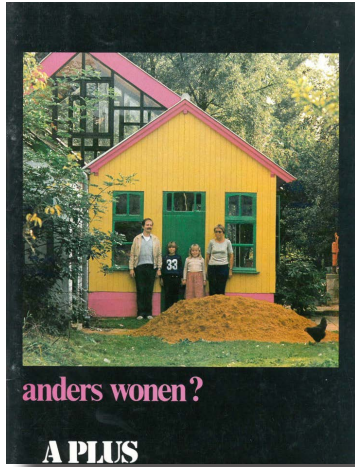
De tentoonstelling *devitrine#7* "A+ 50" toont de covers in de wedstrijd gekozen door diverse leden van het redactieteam van A+. Het betreft een persoonlijke keuze, afhankelijk van het teamlid, en geeft een overzicht van de urgenties, ambities en grafische aspiraties van de A+ redactie sinds 1973.

Jaren
1970

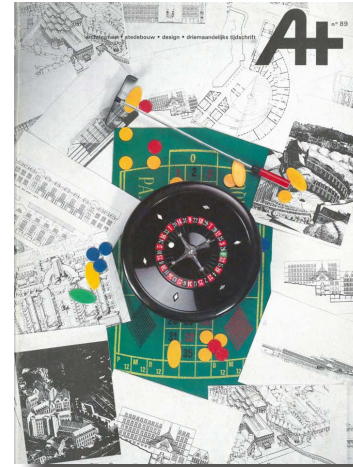
A+ 068

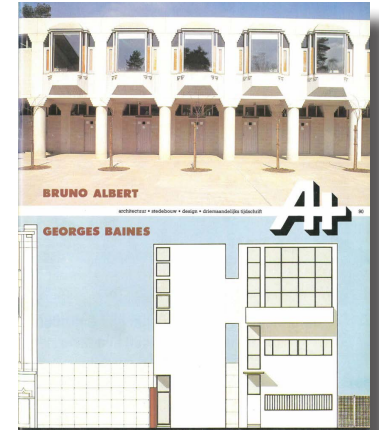
A+ 077

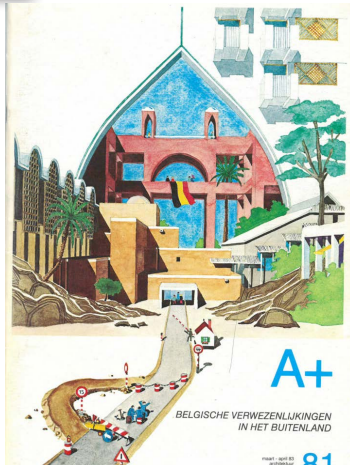
A+ 089

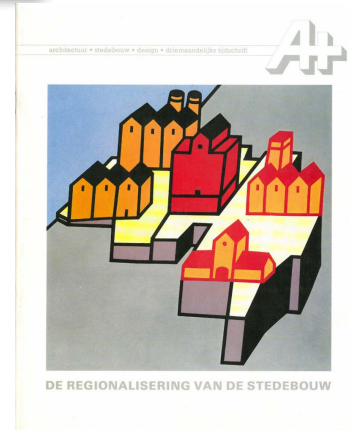
A+ 090

A+ 081

A+ 091

Jaren

1980

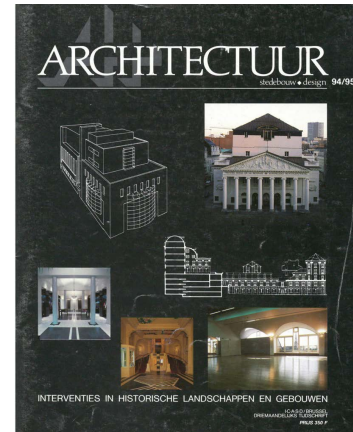
A+ 085

A+ 088

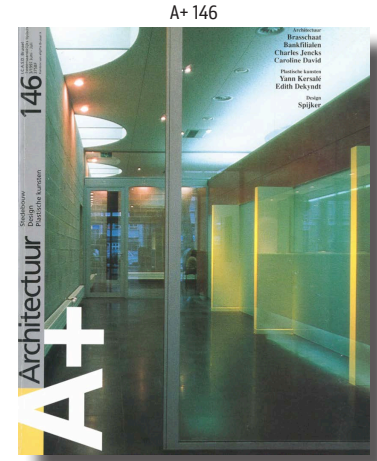
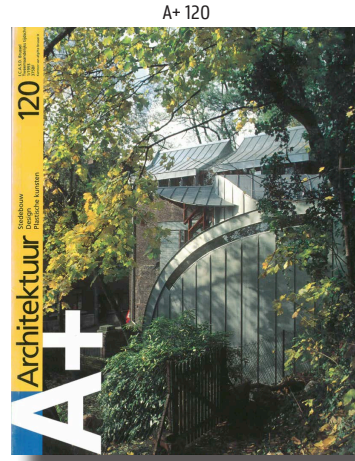

A+ 094-095

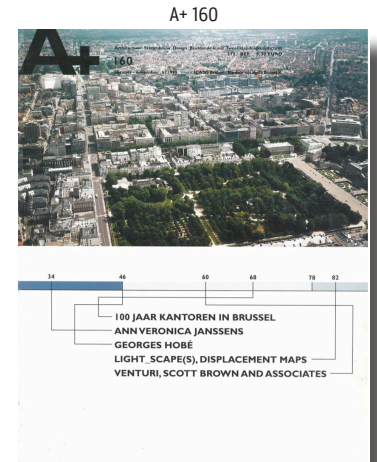
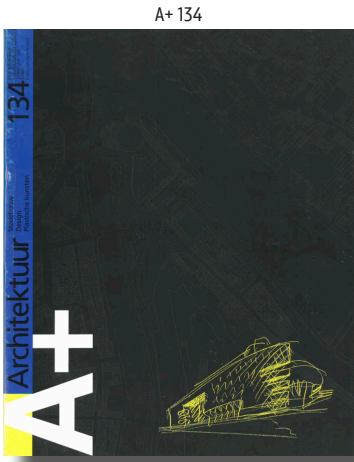
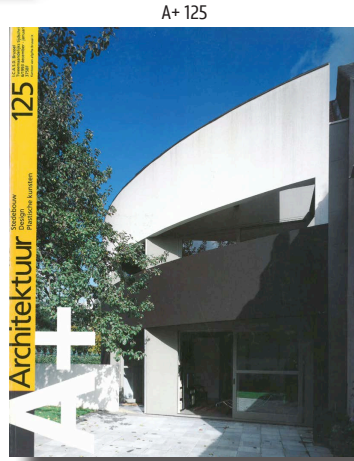

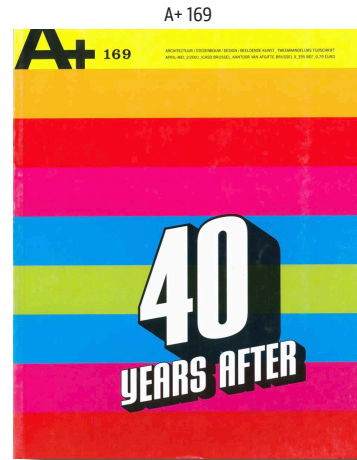
A+ 105

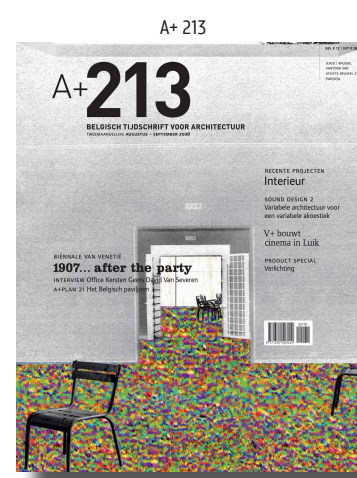

Jaren
1990

Jaren
2000

A+ 222

Jaren

2010

A+ 233

A+ 244

A+ 223

A+ 249

A+ 250

A+ 272

A+ 259

A+ 252

A+ 278

devitrine is een initiatief van de Faculteitsbibliotheek Ingenieurswetenschappen en Architectuur. Het is een programma van kleine tentoonstellingen die telkens andere fragmenten uit de rijke verzameling — van de faculteit, de vakgroep architectuur en stedenbouw en de Bekaert-collectie— onder de aandacht wil brengen.

Een onderzoeker, een architect, een kunstenaar, een bibliothecaris, ... kan er zijn meest persoonlijke selectie tonen. Op die manier worden voortdurend nieuwe, ongekende schatten uit de collectie bovengehaald en in een onverwachte samenhang gebracht. Tegelijk biedt **devitrine** een publieke blik op de vaak verborgen krochten van het onderzoek of op wat ieder van ons stimuleert in zijn of haar wetenschappelijke exploraties.

devitrine

Faculteitsbibliotheek Ingenieurswetenschappen en Architectuur
Jozef Plateaustraat 22, 9000 Gent

Van 25 september 2023 tot 25 november 2023

Toegankelijk tijdens de openingsuren van de bibliotheek

(ma-do 9u-18u, vr 9u-16u)

Contact :

Katrien Van Roste, katrien.vanroste@ugent.be

Maryse Willems, maryse.willems@ugent.be